VA-plan

för Norrtälje kommun

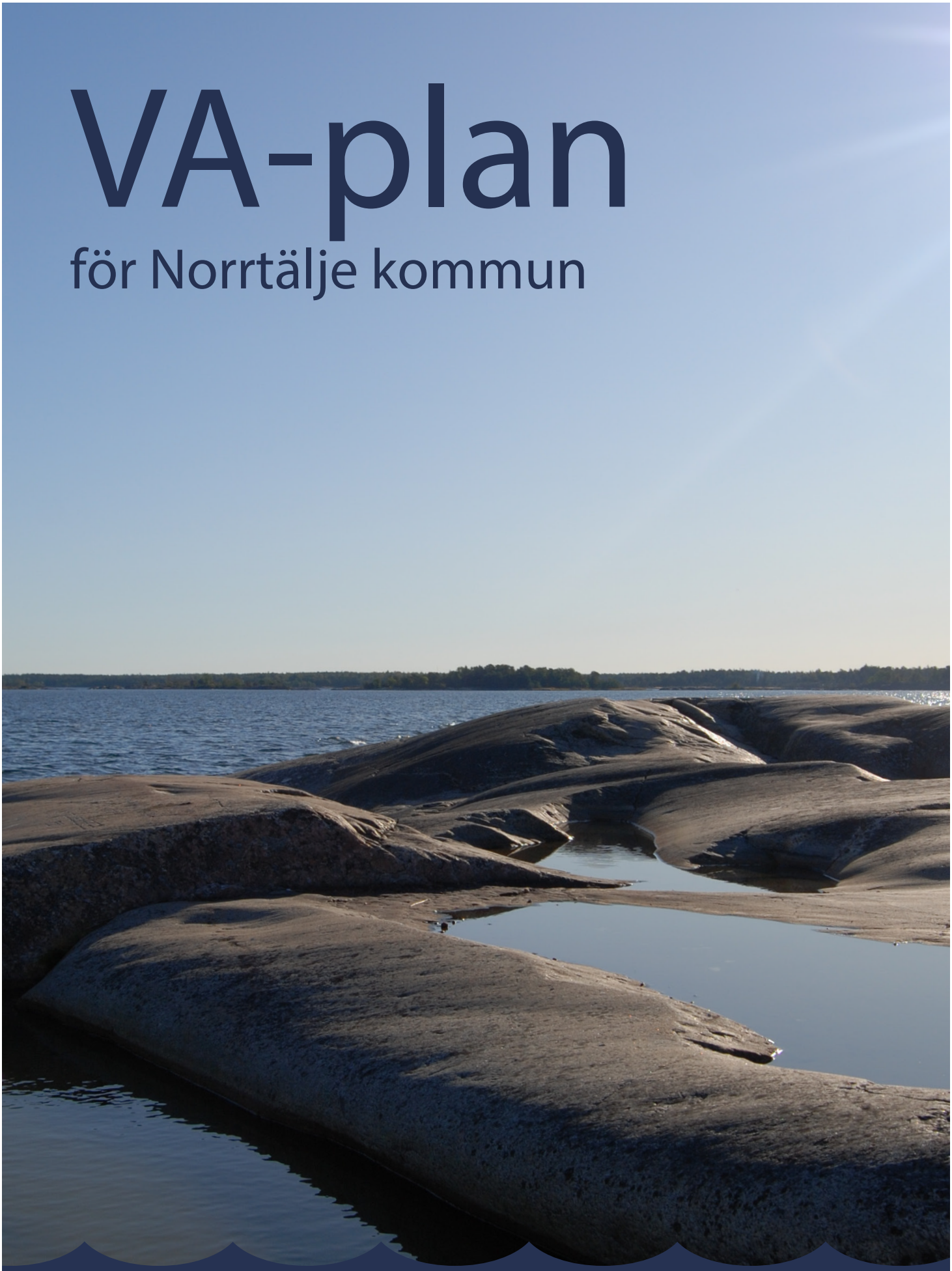

Antagen av kommunfullmäktige
28 april 2025, § 39

NORRTÄLJE KOMMUN

Innehåll

Inledning ... 3
Bakgrund ... 3
Förutsättningar för enskilt och allmänt VA ... 4
Nytt krav på vattentjänstplan ... 4
VA-plan 2025 ... 4
Organisation och ansvar för VA-planering ... 4
Ansvarsområden ... 5
VA-planens delar ... 6
Kommunens styrdokument för vatten ... 7
VA-huvudmannen, Norrtälje Vatten och Avfall AB ... 8
VA i samhällsplaneringen ... 9
Samhällsbyggnadsprojekt ... 9
Samverkansavtal mellan kommunen och NVAA ... 10

Inledning

En VA-plan är ett styrdokument som beskriver hur vatten och avloppsförsörjningen ska ordnas i hela kommunen, det vill säga både inom och utanför det allmänna verksamhetsområdet. En VA-plan bidrar till att kommunen fullgör sin skyldighet enligt Åtgärdsprogrammet inom svensk vattenförvaltning samtidigt som den tydliggör kommunens strategiska VA-frågor.

Norrtälje kommun är stor till ytan och har många varierade miljöer. Här finns småstaden, en levande landsbygd med närhet till natur- och kulturmiljöer, kust och skärgård samtidigt som det är nära till storstadens utbud. Det gör Norrtälje till en attraktiv kommun som många vill leva och bo i. Kommunen har under lång tid haft en befolkningstillväxt som har drivits av flyttningsöverskott, där människor från andra kommuner, främst inom Stockholms län, flyttar till och bosätter sig i Norrtälje. Invånarantalet var drygt 65 000 i slutet av år 2022 och befolkningen väntas fortsätta öka. Kommunen antog i februari 2025 en ny översiktsplan, Översiktsplan 2050. Enligt Översiktsplanen bör befolkningsutvecklingen i kommunen ligga på omkring 650–1 000 invånare per år, vilket i genomsnitt motsvarar en ökning om 1–1,5 % per år och att befolkningen uppgår till mellan 84 000–94 000 invånare år 2050. En sådan utvecklingstakt ger förutsättningar att balansera utvecklingen mot stora investeringar i infrastruktur, tekniska anläggningar och samhällsservice. Översiktsplanen tydliggör även att utvecklingstakten kan variera över åren och mellan olika delar av kommunen.

Norrtälje är den kommun i landet som har störst andel fritidshus, framför allt i kust och skärgård där befolkningsmängden mångdubblas sommartid. Cirka 11 000 fritidshus är belägna längs kusten på fastlandssidan och cirka 9 600 är belägna på öar i skärgården. Det finns omkring 30 000 enskilda avlopp. Befintlig och tillkommande befolkning ställer höga krav på en fungerande VA-försörjning samtidigt som förutsättningarna för att lösa VA-försörjningen kan vara utmanande.

VA-plan 2025 består av delplaner, inklusive vattentjänstplan, där VA-planen utgör en sammanhållande kappa till de övriga dokumenten och delplanerna som innehåller fördjupad information.VA-planen beskriver organisation och ansvar för VA-planeringen, koppling till andra styrdokument samt hur VA-frågorna hanteras i samhällsplaneringen. VA-planen är ett viktigt vägledande dokument för kommunens tjänstepersoner och beslutsfattare, men vänder sig även till kommunens invånare och myndigheter.

Bakgrund

Norrtälje kommun har sedan länge arbetat med VA-planering för att möta det behov av vatten och avloppsförsörjning som finns i kommunen. Det första strategiska dokumentet hette *Program för utveckling av kommunalt vatten och avlopp 2008-2030* och antogs av kommunfullmäktige 2008. Det följdes av *Program för utveckling av kommunalt vatten och avlopp 2010-2030* (VA-programmet), som antogs av kommunfullmäktige 2011. Programmen var tidigare planeringsverktyg i arbetet med utbyggnaden av den kommunala VA-anläggningen.

Kommunfullmäktige beslutade 2015, att upphäva utvecklingsprogrammet, bland annat till följd av ett flertal stora avvikelser som uppstått under genomförandet sedan antagandet. I samband med upphävandet gavs kommunstyrelsen i uppdrag att revidera, uppdatera och förnya programmet i form av en kommunal VA-plan.

Som en del av VA-planen togs en VA-översikt samt en VA-policy fram under 2015. VA-policyn antogs av kommunfullmäktige 2015. Hela VA-planen antogs 2018 av kommunfullmäktige.

VA-översikten och VA-policyn uppdaterades 2019. VA-planen uppdaterades och antogs 2020. I VA-plan 2020 beskrivs områden med befintlig bebyggelse som bedömts ha ett behov av allmänt VA i VA-utbyggnadsplanen. I de områden som hade ett årtal för projektstart har utbyggnaden startats och pågår fortfarande. I VA-plan 2020 fanns en ambition att inom en femårsperiod starta projekt i ytterligare tre områden. På grund av områdenas storlek, bedömda kostnader och ett stort resursbehov har projekten ännu inte påbörjats. Dessa områden, där projekten inte har startats upp, har därför tagits med och behovsbedömts i samband med revidering av VA-plan och framtagande av vattentjänstplan.

Förutsättningar för enskilt och allmänt VA

Norrtälje kommun upptar cirka en tredjedel av Stockholms läns yta och är den kommun i hela landet som har flest fastigheter med behov av enskild VA-försörjning. Det beräknas finnas cirka 30 000 fastigheter som har behov av enskilt avlopp och dessa fastigheter har också egna vattentäkter eller är anslutna till dricksvattentäkter som innehas av samfälligheter.

Norrtälje är också en kustkommun med många öar samt områden med tunna jordlager och begränsad grundvattenkapacitet, vilket medför att det finns risk för påverkan av saltvatteninträngning i borrade brunnar. Bristfälliga enskilda avlopp medför risk för negativ påverkan på omgivningen med läckage av näringsämnen till recipienter/vattenförekomster och risk för förorening av vattentäkterna i närområdet.

Det stora antalet enskilda avlopp och ett högt bebyggelsetryck utanför verksamhetsområde för allmänna vattentjänster ställer höga krav på samhällsbyggnadskontoret, i form av ansökningar, tillsyn och att bevaka områdenas utveckling så att det inte uppstår problem med vatten- och avloppsförsörjningen.

Den allmänna VA-anläggningen består av många avloppsreningsverk, vattenverk och ett långt ledningsnät. Verksamhetsområde för dricksvatten och spillvatten finns främst i områden med tät bebyggelse i och kring tätorterna. I de flesta större tätorterna finns det verksamhetsområde för dagvatten. De senaste åren har omfattande VA-utbyggnader genomförts och investeringarna i VA-verksamheten har varit hög. Norrtälje Vatten och Avfall har cirka 40 000 abonnenter.

Det finns kapacitetsmässiga begränsningar i VA-anläggningen både i vatten- och avloppsreningsverken och ett stort behov av att förnya ledningsnätet. Detta medför att det kan vara svårt att tillgodose önskemål om anslutning för nya verksamhetsområden. För att kunna ansluta nya områden krävs ofta förnyelse av befintlig anläggning.

Nytt krav på vattentjänstplan

Sedan den 1a januari 2023 finns det ett lagkrav om att alla kommuner ska ha en vattentjänstplan med långsiktig planering av hur behovet och utbyggnaden av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. Syftet med en vattentjänstplan är delvis detsamma som med en VA-plan men skillnaden är framför allt att vattentjänstplanen ska fokusera på utbyggnad av de allmänna vattentjänsterna medan VA-planen ska omfatta både enskilt och allmänt VA. Under 2023 och 2024 har kommunen och NVAA arbetat fram en ny VA-plan som består av delplaner, inklusive vattentjänstplan.

VA-plan 2025

Norrtälje kommuns vatten- och avloppsplan (VA-plan) är ett verktyg för hållbar planering av VA-försörjningen i hela kommunen, både inom och utom nuvarande VA-verksamhetsområde. Planen ska säkerställa en god hälsa och miljö för kommunens invånare och bidra till att vattenförekomsterna i kommunen uppnår god ekologisk och kemisk status. Planen ska även ge ett stöd i de avvägningar som görs i översiktsplanen samt annan form av planering så att vattenfrågorna lyfts fram på ett tydligt sätt.

Organisation och ansvar för VA-planering

Arbetet med VA-planering är ett kommunövergripande arbete där kommunstyrelsen (kommunstyrelse-kontoret, samhällsbyggnadskontoret), Bygg- och miljönämnden (samhällsbyggnadskontoret) samt Norrtälje Vatten och Avfall AB (NVAA) deltar. VA-plan har tagits fram av gemensam projektgrupp under 2023-2024.

Då det i det nya kravet på vattentjänstplan även ingår att samråda och ställa ut vattentjänstplanen på granskning har samråd genomförts under våren 2024 och granskning genomförts under sommaren 2024. Detta gällde inte hela VA-planen utan bara vattentjänstplanen då den har fokus på utbyggnad av allmänna vattentjänster.

Projektgruppen ska även fortsätta sitt arbete efter att planen har beslutats med syfte att följa upp genomförandet av planens åtgärder, bidra till att effektivisera och samordna arbetet med planen samt hantera strategiska frågor för att tydliggöra långsiktig helhetssyn för kommunens VA-arbete.

Ett forum, VA-samråd, finns för det dagliga arbetet för bedömning av inkomna ärenden som påverkas av VA-planen.

Ansvarsområden

Nedan listas förvaltningarnas och bolagets ansvarsområden i VA-planen:

Kommunstyrelsen

- Framtagande av VA-plan och vattentjänstplan, samt för att följa upp de åtgärder som tas upp i VA-planen och vattentjänstplanen
- Framtagande av VA-översikt och VA-policy
- Sammankallande för den gemensamma projektgruppen
- Utredningar om VA-utredningsområden i vattentjänstplanen, efter genomförd utredning ska området klassificeras om till ett VA-utbyggnadsområde eller till ett VA-bevakningsområde. De alternativ som kan vara aktuella är kommunala, enskilda eller samfällda VA-lösningar
- Utredning och avgränsning av VA-utbyggnadsområden

NVAA

- Huvudmannaskapet för den allmänna VA-anläggningen
- För utbyggnad av allmänna vattentjänster i utredda och avgränsade VA-utbyggnadsområden
- Åtgärder som föreslagits i vattentjänstplanen för att säkra den allmänna VA-anläggningens funktion vid skyfall

Bygg- och miljönämnden

- Bedömningsmodellen som är grunden för att bedöma behov av allmänna vattentjänster i områden med sammanhängande bebyggelse.
- Pröva ansökningar och bedriva tillsyn över enskilda avlopp
- VA-frågor i samband med bygglov, förhandsbesked, detaljplaner
- Bevaka utvecklingen i VA-bevakningsområden

Aktualisering

VA-planen och vattentjänstplanen ska aktualiseras vart fjärde år, avsikten är att aktualisering sker i samband med ny mandatperiod. VA-plan för Norrtälje kommun 2025 ersätter VA-plan för Norrtälje kommun 2020.

VA-planens delar

VA-plan 2025 består av delplaner och underlag vilket illustreras i figuren nedan.

De delplaner och underlag som tillsammans utgör Norrtäljes VA-plan. Beslutande instans för delplanerna anges inom parentes.

VA-översikt, är ett underlag som beskriver hur nuvarande VA-situation både inom och utanför verksamhetsområdet ser ut, beskriver lagstiftning och vilka behov som finns inom VA-området. VA-översikten har inte uppdaterats i samband med uppdateringen av VA-planen utan är från 2019.

VA-policy, är ett styrdokument som fastställer ställningstaganden för allmänt och enskilt VA inom kommunen. Tidshorisonten för policyn är 10–12 år. Den tydliggör hur kommunen och Norrtälje Vatten och Avfall AB, VA-huvudmannen, arbetar för en hållbar VA-försörjning i hela kommunen. VA-policyn togs fram i samband med VA-planen under 2024 och ersätter VA-policy för Norrtälje kommun 2019. Policyn antas av kommunfullmäktige.

Vattentjänstplan, är en helt ny plan som kommer från ett lagkrav om att kommuner måste ha en aktuell vattentjänstplan Syftet med vattentjänstplanen är att visa kommunens långsiktiga planering för att tillgodose behovet av allmänna vattentjänster. Planen ska även visa prioriteringen mellan olika områdens behov av allmänna vattentjänster samt redogöra för åtgärder som behöver vidtas för att den allmänna anläggningen ska fungera vid skyfall.

En förändring i VA-utbyggnadsplanen från 2020 är att två områden som tidigare var bedömda som utbyggnadsområden i den nya bedömningen klassats om till utredningsområden. Utredningsområden är en ny kategori som införts i VA-planeringen. I dessa områden behöver det utredas närmare hur vattenförsörjning och omhändertagande av spillvatten kan lösas på bästa sätt. Vattentjänstplanen antas av kommunfullmäktige och ska aktualiseras vart fjärde år.

Plan för den allmänna VA-anläggningen, är en plan som beskriver den befintliga allmänna VA-anläggningen samt åtgärder som krävs på både kort och lång sikt för att få en långsiktigt hållbar VA-försörjning. Planen beskriver även andra planer som tex nödvatten samt den regionala vattenförsörjningsplanen. Plan för den allmänna VA-anläggningen ska antas av NVAAs styrelse under 2026.

Bedömningsmodell för områden med enskilt vatten och avlopp inom sammanhängande bebyggelse i Norrtälje kommun, är en modell för att kartlägga förutsättningarna för enskilt vatten och avlopp inom områden med sammanhängande bebyggelse i kommunen. Modellen är grunden för planeringsarbetet och prioriteringar gällande vatten- och avloppsförsörjning i Norrtälje kommun.

Modellen är GIS-baserad och ger poäng till varje område som har definierats som en sammanhängande bebyggelse och där antalet hushåll är 20 och därutöver. Det finns fyra kategorier av områden, VA-utbyggnadsområden, VA-utredningsområden, VA-bevakningsområden samt områden med enskild VA-försörjning. Alla områden finns presenterade i Norrtälje kommuns webbkarta. Bedömningsmodellen har beslutats av Bygg- och miljönämnden 2023.

Kommunens styrdokument för vatten

VA-planen utgör även en del av kommunens förvaltningsövergripande vattenplanering vilket illustreras i bilden nedan. I enlighet med miljö- och klimatstrategin, som antogs av kommunfullmäktige 2020, är vattenplanen det övergripande styrdokumentet för hur Norrtälje kommun ska bidra till att uppnå ramdirektivet för vatten (2000/60/EG), kallat vattendirektivet, med målsättning om god vattenstatus i alla vattenförekomster. Lokala åtgärdsprogram tas fram löpande för prioriterade avrinningsområden i syfte att säkra genomförandet av åtgärder för god vattenstatus.

VA-planen är ett underliggande dokument till vattenplanen där till exempel VA-utbyggnad är en åtgärd för att förbättra vattenstatusen i en vattenförekomst. Den fördjupade dagvattenpolicyn är ett annat exempel på underliggande dokument. Både den fördjupade dagvattenpolicyn från 2016 och dagvattenstrategin från 2017 är i behov av uppdatering och ett arbete med detta ska påbörjas under 2025. VA-planen omfattar till viss del dagvatten men dagvatten är en samhällsbyggnadsfråga som kräver sina egna styrdokument. Detta är anledningen till att VA-policyn inte innehåller punkter om dagvatten.

I översiktsplanen, samt i fördjupade översiktsplaner gör kommunen sammanvägning av många olika aspekter för att uppnå en sammantaget god utveckling av kommunen baserat på god hushållning av mark och vattenresurser. En ny översiktsplan antogs i februari 2025 och arbetet med VA-plan har samordnats med arbetet med översiktsplan, då båda är strategiska dokument som påverkar kommunens framtida utveckling.

I december 2024 antog kommunen en klimatanpassningsplan för perioden 2025-2032. Klimatanpassningsplanens mål är att bidra till att ständig förbättring av kommunens förmåga till anpassning i ett förändrat klimat. En åtgärd i planen är att under 2025 genomföra en fördjupad klimat- och sårbarhetsanalys. Detta har en koppling vattentjänstplanens del om åtgärder som behöver vidtas för att den allmänna VA-anläggningen ska fungera vid skyfall. Den fördjupade analysen kommer att utveckla det underlag som finns i vattentjänstplanen.

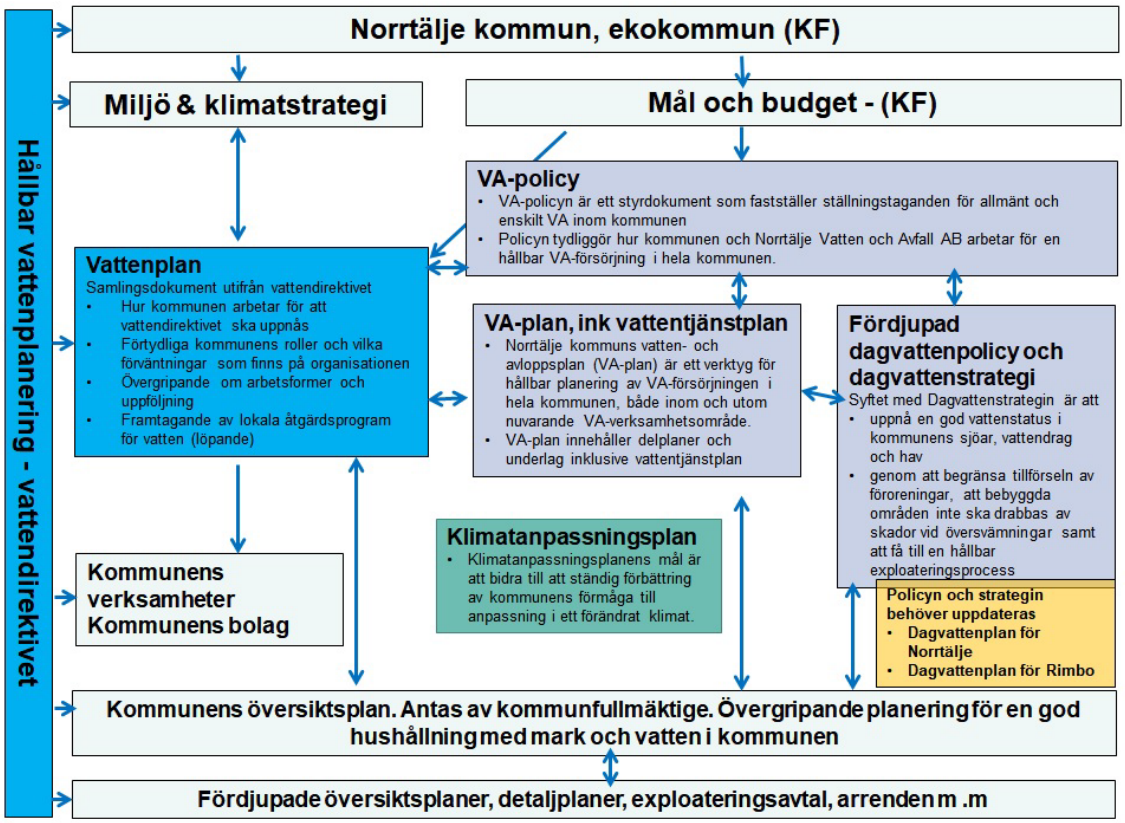

Kommunens styrdokument för vatten där VA-planen utgör en del av den förvaltningsövergripande vattenplaneringen.

VA-huvudmannen, Norrtälje Vatten och Avfall AB

Sedan VA-plan 2020 antogs har VA-verksamheten i Norrtälje kommun övergått till bolagsform. Det kommunala bolaget har tillkommit för att tillgodose kommunala behov och utgör därmed delar av den kommunala organisationen. Verksamheter som bedrivs i bolagsform ska styras så att de bidrar till att uppfylla Norrtälje kommuns mål.

NVAA har bolagsordning och ägardirektiv som är antagna av kommunfullmäktige, dessa finns på kommunens hemsida. Ändamålet med verksamheten är att inom Norrtälje kommun uppföra, förvärva, äga, förvalta samt utveckla fast och lös egendom i form av anläggningar och utrustning för tekniska nyttigheter och tjänster avseende vattenförsörjning, avlopps- och avfallshantering samt därtill hörande verksamheter. Bolaget bedriver sin verksamhet efter mål och budget som har beslutats av kommunfullmäktige, se aktuell Mål & budget på kommunens hemsida

VA i samhällsplaneringen

Kommunen är skyldig att bygga ut allmänt VA om det behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön. I vattentjänstplanen är det fokus på befintlig bebyggelses behov av att lösa VA-försörjningen i ett större sammanhang. För att bedöma behovet i befintlig bebyggelse används den bedömningsmodell som beskrivit under VA-planens delar på sida 5. Behov av allmänna vattentjänster i kommande bebyggelse är svårare att planera för då ansökningar om planläggning och/eller exploatering inkommer kontinuerligt till kommunen. Om behovet av VA-tjänster behöver ordnas i ett större sammanhang med hänsyn till skyddet för människors hälsa och eller miljön i den kommande exploateringen skall VA-huvudmannen tillgodose behovet genom en allmän VA-anläggning.

Det är viktigt att översiktlig planering och VA-planering sker samordnat och att det finns ett proaktivt arbete med att identifiera områden där bebyggelse och behov av allmänna vattentjänster kan väntas tillkomma. Norrtälje kommun har tagit fram en ny kommunomfattande översiktsplan. Översiktsplan 2050 antogs i februari 2025 och anger en inriktning för kommunens långsiktiga utveckling och ger vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Mark- och vattenanvändningskartan visar hur kommunens mark- och vattenområden ska utvecklas fram till år 2050 och redovisar ett flertal områden som bedöms lämpliga för bostadsutveckling, utveckling av verksamheter och industri mm.

I översiktsplanen finns också ett antal hänsynsskikt i kartan som visar vilka aspekter som behöver tas hänsyn till vid utveckling av kommunens mark- och vattenområden. Exempelvis finns ett kartskikt som visar var det finns brist på dricksvatten i kommunen och de områden som finns med i *Bedömningsmodell för områden med enskilt vatten och avlopp inom sammanhängande bebyggelse i Norrtälje kommun* redovisas också i översiktsplanen. På så sätt ska översiktsplanen ge vägledning kring var det är lämpligt med utveckling och var särskild hänsyn behöver tas till exempelvis svårigheter i förutsättningar att lösa en hållbar VA-lösning i ett område. Översiktsplanen är inte juridisk bindande men syftat till att ge en långsiktighet och en övergripande bild av hur kommunen ska utvecklas på sikt. I samband med detaljplanearbeten och bygglovsärenden utreds platsens förutsättningar mer i detalj utifrån lagar och förordningar samt översiktsplanens tematiska riktlinjer om olika allmänna intressen.

Plan- och bygglagen har som grundläggande förutsättning att den mark som tas i anspråk för bebyggelse ska vara lämplig för ändamålet. Lämpligheten kan prövas genom detaljplan, förhandsbesked eller bygglov. I prövningen ingår att utreda lämpligheten för byggnader och byggnadsverk med hänsyn till möjligheterna att ordna vattenförsörjning, avlopp och avfallshantering.

Kommunen hanterar många ansökningar från invånare och exploatörer som ansöker om bygglov eller att få inleda en detaljplaneprocess. Planenheten på samhällsbyggnadskontoret har ansvaret att samordna kommunens arbete med detaljplaner. Som ett stöd i att prioritera detaljplaner som bidrar till önskad utveckling av Norrtälje kommun används ett planprioriteringsverktyg och en planprioriteringslista. Planprioriteringsverktyget är ett verktyg för tjänstemän för att rangordna beviljade planbesked och utgår från flera grundkriterier som bland annat politiska mål, samhällsintresse, ekonomi, kronologi, teknisk försörjning och infrastruktur. Möjligheten att ansluta byggnader inom tätort till avloppsreningsverk, att tillräcklig ledningskapacitet finns samt att det är möjligt att ordna VA-lösningar utanför verksamhetsområde är avgörande för att möjliggöra en detaljplan. Aspekter avseende teknisk försörjning och infrastruktur väger därmed tungt vid prioriteringen av detaljplaner. Beslut om planprioriteringslistan tas en gång per år.

Det finns även exempel på detaljplaner där det finns förutsättningar för att VA-tjänsterna skulle kunna lösas enskilt. Under 2024 startade kommunen ett projekt för att utreda förutsättningar för detaljplaner med innovativa lösningar för vatten- och avloppsförsörjning utanför kommunalt verksamhetsområde. Innovativa VA-lösningar utanför verksamhetsområde kan vara ett långsiktigt hållbart alternativ, även på permanent basis.

Samhällsbyggnadsprojekt

Alla samhällsbyggnadsprojekt ska följa kommunens projektmodell. Syftet med projektmodeller är att säkerställa att projekten genomförs på rätt sätt och leder fram till önskat resultat.

De fem faserna som ingår i processen är:

1. Initiering
2. Beredning
3. Planering
4. Genomförande
5. Avslut

För alla projekt finns ett gemensamt projektverktyg som samlar all information, beslut och underlag kring projekten på ett ställe. Alla som deltar i projektet har tillgång till verktyget.

Samverkansavtal mellan kommunen och NVAA

För att stärka samarbetet och tydliggöra roller och ansvar i den gemensamma utbyggnadsprocessen har det påbörjats ett arbete med att ta fram ett samverkansavtal mellan NVAA och kommunen. Detta ska gälla för framtagande och genomförande av detaljplaner som leder till ny- och/eller ombyggnation av den allmänna VA-anläggningen. Avtalet syftar till att underlätta för kommunen och NVAA i exploateringsprojekt och i den strategiska planeringen.